

Lužní pralesy na jihu Moravy

Petr Zajíček

V České republice se stále nachází řada oblastí, které lze považovat za pravou přírodní divočinu. Řada těchto míst již dlouhou dobu podléhá cílené ochraně, jiná zůstala zachována díky nepřístupnosti v období, kdy rozvoj turismu nabýval na intenzitě. A to je i případ některých částí naší země, které se po druhé světové válce rozkládaly v pásmu železné opony. K nejcennějším z nich patří také pás lužních lesů na soutoku řeky Dyje a Moravy. Velmi estetický krajinný ráz oblasti doplňuje řada výjimečných a specifických prvků, které dokreslují její evropský význam. Jsou to mimo jiné i nevelké ostrůvky lužních pralesů Ranšpurk a Cahnov.

Území Soutoku se rozprostírá v Dolno-moravském úvalu (součást panonských pánví) jižně od Břeclavi a Lanžhota. Zdejší krajina byla osídlována již v pravěku. Značného rozmachu dosáhlo osídlení v období Velkomoravské říše. V centru lužních lesů se nachází jedno z nejvýznamnějších sídlišť Velké Moravy – Pohansko. Ještě známější jsou nedaleké Mikulčice. Oblast je charakteristická prosluněnými loukami a rozlehlými partiemi vlastního lužního lesa. Krajinný ráz dotvářejí charakteristické mohutné solitérní duby. Ty jsou častým domovem čápů (bílých i černých) a také početných populací u nás vzácného mravence lužního (*Liometopum microcephalum*). Dlouhotrvající funkce lužních lesů, vyvolávaná periodickými přirozenými záplavami, byla koncem 20. století výrazně ohrožena výstavbou Novomlýnských nádrží, které v současné době regulují tok Dyje. V průběhu 70. a 80. let došlo k výraznému narušení nivních ekosystémů. Pokles hladiny podzemní vody začal způsobovat vysychání stromů, jejichž kořenové systémy nebyly na takovou změnu připraveny. Proto byl v 90. letech zahájen program revitalizace luhů na celém dolním toku Dyje. Kromě každoročních, uměle vyvolávaných záplav byla vybudována síť vodních kanálů se stavidlovými objekty. Tím se podařilo déle zadržovat vodu

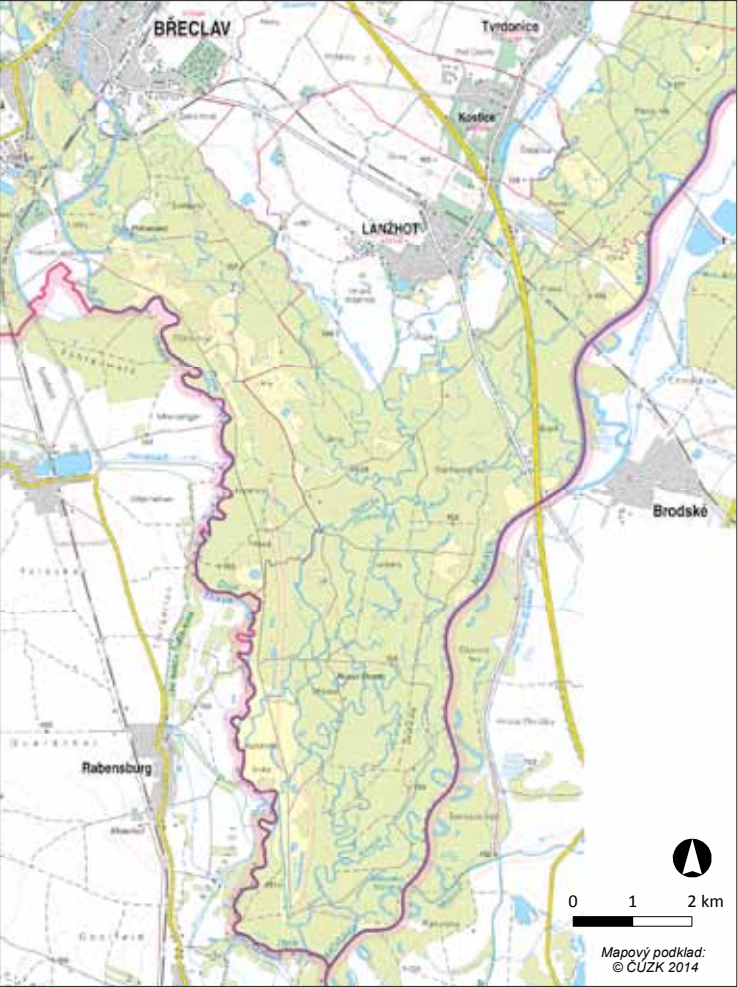
v úrovních, které jsou nutné pro rozvoj a funkci luhů. Z vybudovaných objektů stojí za zmínku několik kilometrů dlouhá tzv. Hrázová cesta, která zadržuje vodu. Pomocí několika stavidel ji lze pak přepouštět do potřebných míst.

Prales Ranšpurk

Podobné problémy postihují i jiné evropské přírodní oblasti: cílené zmenšování rozlohy, regulace a zkracování vodních toků, stavby vodních nádrží, ale také např. umělé držení vysokého stavu lovné zvěře, to vše způsobuje úbytek ploch lužních lesů. Jejich existence je však pro vývoj krajiny a ekosystémů důležitá. Mají vysokou produkci a rozmanitost živočišných i rostlinných druhů, během záplav přirozeným způsobem zadržují vodu a zároveň mají pozitivní vliv na kvalitu pitné vody. Nelze opomenout ani estetickou hodnotu lužní krajiny.

Prales Ranšpurk tvoří jen malou část z celkové rozlohy luhů na soutoku dvou největších moravských řek. Z plochy 3 395 ha pokrytých lesem je to jen necelých 20 ha. Již bývalí majitelé pozemků Lichtenštejnové si některých partií Soutoku vysoce cenili a neprováděli zde intenzivní hospodaření jako v jiných částech okolních lesů. Díky tomu zůstal přírodní ráz pralesovitých částí zachován, i když na počátku 20. století je zde doložena omezená těžba

Východ slunce v nitru pralesa Ranšpurk
Fota: Petr Zajíček

Mapa soutoku Dyje a Moravy.

dřeva. Jediným negativním zásahem bylo umělé vysazení ořešáků černých v jihovýchodním cípu. Dnes však dochází k jejich postupnému vykácení a nahrazení původními dřevinami. V roce 1949 byl Ranšpurk vyhlášen státní přírodní rezervací a v rámci nové kategorizace v roce 1992 pak zařazen do kategorie národní přírodní rezervace. Prales je tvořen převážně tzv. tvrdým luhem, kde dominuje dub letní, jasan úzkolistý a babyka. Kvůli nerušenému zmlazování dřevin byl Ranšpurk počátkem 90. let oplocen. Přirozený rozvoj pralesa do té doby narušovalo spásání populacemi jelenů a daňků. Podobně na tom je i národní přírodní rezervace Cahnov – Soutok. Rozloha pralesa zde činí 13,5 ha. Součástí rezervace je i zaplavovaná louka s významnou mokřadní vegetací a faunou.

Výjimečný výskyt hub

Pralesní vegetace, která je zvláště v letních měsících těžko průstupná, je útočištěm řady významných živočichů i rostlin. Kromě již

zmíněného mravence lužního obývají živé kmeny dubů také tesařici či krasci. Dutiny stromů využívá k hnízdění např. holub doupeňák (*Columba oenas*) nebo žluna šedá (*Picus canus*). Zcela výjimečný je však výskyt obrovského množství druhů hub. Dle dlouhodobého výzkumu a dokumentace zde bylo zjištěno až 650 druhů makroskopických hub (v oblasti lužních lesů celého Soutoku jich bylo popsáno dokonce více než 1 000). K nejvzácnějším patří kalichovka lužní (*Omphalina discorosea*) s nápadně fialovými lupeny. Na odumírajících či odumřelých stromech rostou nápadné chorošovitě houby a v průběhu vlhkých letních a zvláště podzimních měsíců se lesní podrost i tlející kmeny pokrývá tisíce plodnic nejrůznějších hub.

Pěšky i na kole

Pralesy Ranšpurk a Cahnov – Soutok nejsou v současné době přístupné veřejnosti. Tyto cenné lokality jsou předmětem lesnického

Zatopené luhy v blízkosti pralesa Cahnov

výzkumu. Okrajové části rezervací je však možno pozorovat přes oplocení z asfaltových lesních cest v jejich těsné blízkosti, které byly vybudovány v dobách, kdy byla oblast Soutoku hraničním pásmem. Tyto cesty jsou dnes součástí sítě pohodlných cyklostezek, kterými lze doputovat až k samotnému soutoku Dyje a Moravy, kde se zároveň nachází trojmezí bod Čech, Rakouska a Slovenska.

Soutok s lužními lesy a pralesy patří k nejkrásnějším a dosud málo navštěvovaným částem naší republiky. Snad jediným pro člověka nepříjemným jevem jsou obrovské populace komárů, které často na Břeclavsku způsobují kalamitní stav. Nutno poznamenat, že lužní lesy na jižní Moravě patří stále k nejvýznamnějším komplexům svého druhu ve střední Evropě. A to přesto, že jeho plocha se oproti minulosti výrazně zmenšila. Díky včasnému revitalizacím se podařilo funkci lužních lesů na Soutoku zachovat.

Obrovský padlý kmen v NPR Ranšpurk

Lužní pralesy jsou charakteristické výskytem mnoha druhů hub. Vzácnou faunu zastupuje mravenec lužní.